

เรื่องสั้น...แต่ผู้มีอุดมการณ์วิญญานครู "พระคุณที่สาม"

นำเสนอเมื่อ : 8 พ.ค. 2552

ปาเจรา จริยา โหนติ คุณุตตราวุธสาสก

พระคุณที่สาม

เรื่องสั้น.....สกุลไทย โดย กฤตย์

“แม่พิมพ์ของชาติ” คำพูดมีนัยยะหมายถึง “ครู” ผู้ที่มีหน้าที่อบรม สั่งสอนเหล่าศิษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ เพียบพร้อมไปด้วยจริยธรรม และคุณธรรม เพื่อประโยชน์ในการสรรสร้างสังคม และประเทศชาติต่อไป แต่ในปัจจุบันวิชาชีพครู ได้ถูกลดความสำคัญลง อันเนื่องมาจากการมุ่งเน้นผลิตบุคลากรสาขาอื่นๆ อาทิ วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ เกษตกร โดยมองข้ามการคงไว้ซึ่งบทบาทและความสำคัญของวิชาชีพครูเช่นแต่เดิม หากสิ่งนี้ยังคงไม่ได้รับการเหลียวแลจากทุกๆ หน่วยในสังคม สักวันหนึ่งสังคมและประเทศชาติคงเสื่อมโทรมลง เพราะว่าเราขาด “แม่พิมพ์” ที่ดีและมีคุณภาพ มาหล่อหลอมลูกหลานของเรา ให้เติบโตกลายเป็นบุคลากรอันทรงคุณค่าของสังคมต่อไป

เย็นวันนี้ “ครูอารีย์” ข้าราชการครูวัย ๖๐ ปี ยังคงนั่งตรวจงานอยู่ในห้องแต่เพียงผู้เดียว เธอหยิบสมุดเล่มแล้วเล่มเล่าที่วางเป็นชั้นสูงอยู่เบื้องหน้ามาอ่านอย่างตั้งใจ แก้มขมื่อผิวดมต่าง ๆ ด้วยปากกาหมึกสีแดง แล้วปิดสมุดวางเป็นชั้นอย่างเรียบร้อย อายุและความชราของร่างกายคงไม่อาจลดทอนเอาความตั้งใจจริงของเธอไปได้

“ครูครับ ครูยังไม่กลับบ้านอีกหรือครับ นี่ก็เย็นมากแล้วนะครับ”

เธอค่อยๆ เงยหน้าขึ้นมองดูต้นเสียง แล้วยิ้มอย่างเอ็นดู พลางตอบไปว่า “ยังหรอก วัตรตรวจงานเสร็จแล้วค่อยกลับ แล้วเธอละ ยังไม่กลับบ้านอีกหรือ กิตติศักดิ์”

“กำลังจะกลับครับ พอดีเพิ่งซ้อมบอลเสร็จครับ ฉันผมขอตัวก่อนนะครับ สวัสดีครับ” เด็กหนุ่มอายุราว ๑๔ ปี ตอบพร้อมกระพุ่มมือไหว้วทาททางอ่อนน้อม แล้วเดินออกไปจากหน้าห้องนั้น กิตติศักดิ์เคยเป็นนักเรียนประจำชั้นของครูอารีย์เมื่อปีที่แล้ว ชีวิตของเขาไม่ได้สุขสบายเหมือนเพื่อนๆ คนอื่น พ่อแม่แยกทางกันตั้งแต่เขาอายุได้ ๒ ขวบเศษ ทิ้งภาระไว้ให้ผู้เป็นยายต้องรับผิดชอบ ทุกๆ วันเขาจะหาเงินมาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของทั้งตัวเองและยายที่แก่ชรา ลำพังแคการกินอยู่ก็ฝืดเคืองมาก แต่เขาเองก็ยังมีความมานะที่จะไฝ่หาความรู้ พยายามส่งเสียตัวเองเล่าเรียนมาเรื่อยๆ จนเมื่อมาพบกับครูอารีย์เธอได้ให้การสนับสนุนเขาให้รับทุนการศึกษาตลอดจนกว่าจะเรียนจบ ทำให้ชีวิตที่เคยลำบากของเขามีความสุขสบายขึ้น นอกจากกิตติศักดิ์แล้ว นักเรียนที่มีปัญหาอีกหลายคน หลายรุ่นที่ผ่านมามากได้รับการจุนเจือ และแก้ไขปัญหามาจากครูอารีย์ทั้งสิ้น ดังนั้น สำหรับพวกเขาแล้วครูอารีย์จึงเปรียบเสมือนแม่คนที่สองของชีวิต

ครูอารีย์รับราชการครูมาเกือบ ๔๐ ปีแล้ว เริ่มตั้งแต่โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนเล็กๆ มีอาคารไม้ ๒ ชั้น เพียงหลังเดียว เด็กนักเรียนก็มีเพียง ๕๐ กว่าคนเท่านั้น จนถึงทุกวันนี้ โรงเรียนแห่งนี้ได้เปลี่ยนไปเป็นโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัด มีนักเรียนกว่า ๒,๐๐๐ คน อาคารเรียนไม่ถูกแทนที่ด้วยตึกสูง ๔ ชั้นหลายหลัง อุปกรณ์การเรียนการสอน ได้รับการพัฒนามาเรื่อยๆ จนมีทุกสิ่งทุกอย่างครบครัน แมว่าสภาพลักษณะภายนอกของโรงเรียนจะมีการเปลี่ยนแปลงมากมายเพียงใด แต่ครูอารีย์ก็ยังคงตั้งใจสอนลูกศิษย์ของเธอไม่เปลี่ยนแปลง ทุกวันเธอจะมาโรงเรียนแต่เช้า เขาสอนทุกชั่วโมงมิเคยขาด พัฒนาความรู้ของตัวเองให้ทันความเปลี่ยนแปลง กระแสโลกตลอดเวลา และกว่าจะกลับบ้านก็เย็นย่ำเต็มที แต่หลังจากพຽงนี้แล้ว กิจวัตรที่เธอเคยปฏิบัติมาตลอด ๔๐ ปี จะจบสิ้นลง เธอจะได้อีกกลับไปใช้ชีวิตบั้นปลายของเธอกับลูกๆ หลานๆ ของเธออย่างมีความสุข

รุ่งขึ้น ครูอารีย์ยังคงนั่งสามล้อถีบเข้ามาในโรงเรียนเหมือนทุกวัน แต่สำหรับเธอแล้ว วันนี้คงเป็นวันที่มีคุณค่าแก่การจดจำมากที่สุดวันหนึ่งในชีวิตของเธอ แลคงเป็นวันที่ครูอารีย์เสียใจมากที่สุดวันหนึ่งเช่นกัน สายตาของเธอค่อยๆ กวาดมองสิ่งต่างๆ ในโรงเรียนแห่งนี้ สถานที่ที่เธออารีย์ใช้ชีวิตกว่าครึ่งค่อนชีวิตผูกพันอยู่ สถานที่ที่เธอได้ปฏิบัติหน้าที่ความเป็นครูอย่างเต็มที่ และเป็นสถานที่ที่ครูอารีย์รักมากที่สุด

เธอมองทุกอย่างเข้าไปข้ามราวกับจะเก็บเอาภาพทุกส่วนทุกอย่างเอาไว้ในห้วงทรงจำอันมีค่าของเธอ

ทุกๆ เช้า ที่สนามฟุตบอลจะมีนักเรียน ทั้งมัธยมต้นและปลายรวมกลุ่มกันเล่นฟุตบอลลอยบางก็นั่งคุยหยอกล้อกันที่มานั่งตามใต้ต้นไม้ที่มีอยู่มากมายในโรงเรียน บางทีหนึ่งทำการบ้านที่จะต้องส่งในวันนี้ ครูอารีย์คงไม่อาจลืมเลียนที่จะเก็บเอาสิ่งที่เธอพบเห็นมาตลอดนี้ไว้ในเศษเสี้ยวความทรงจำของเธอ แมวจะเป็นเศษเสี้ยวหากแต่จะเป็นส่วนที่สองสว่างอยู่ในใจของครูอารีย์ตลอดไปเช่นกัน

“ครูครับ หัวดีครับ” นักเรียนที่เธอเดินผ่านยกมือไหว้เธออย่างนอบน้อม นักเรียนพวกนี้เธอเคยสอนพวกเขามาแล้ว แม้วันนี้พวกเขาจะเติบโตขึ้น แต่เขาก็ยังคงให้ความเคารพเธอเหมือนเดิม นอกจากนี้นักเรียนที่ยังเรียนอยู่แล้ว ศิษย์เก่าที่จบไปบางเป็นนายตำรวจใหญ่ บางเป็นหมอ บางเป็นนักธุรกิจใหญ่โตต่างก็ยังคงเคารพเธอเหมือนสมัยที่เธอเคยสอนพวกเขามา

“ครูครับ สวัสดีครับมาแต่เช้าเชียวนะครับ” กิตติศักดิ์เดินยกมือไหว้เข้ามาทักทายเธอ

“เธอก็เหมือนกันนะ แล้ววันนี้ไม่ไปเล่นฟุตบอลกับเพื่อนๆ เหนอ” ครูอารีย์ถาม พลังรับไหว้ สายตาที่เธอมองนักเรียนเป็นสายตาของความเอ็นดู ความรัก และความปรารถนาดีเสมอ

“ผมทำการบ้านไม่ได้ครับ เลยมาทำที่โรงเรียนตอนเช้า”

“มีอะไรไม่เข้าใจก็มาถามครูได้นะ”

“ครับ ขอบพระคุณมากครับ” กิตติศักดิ์กล่าวขอบคุณแล้วเดินกลับเข้าห้องเรียนของเขา ครูอารีย์เองก็เดินตรงไปยังห้องพักครู ห้องที่เธอใช้ทำงานในช่วงที่เธอไม่มีชั่วโมงสอน

ชีวิตครูตลอดเวลา ๔๐ ปี ของครูอารีย์ เธอทุ่มเทให้กับการศึกษาอย่างเต็มที่ นักเรียนที่สงสัยในบทเรียนสามารถมาถามเธอได้เสมอ แทบเรียกได้ว่าทุกที่ และทุกเวลา เธอมีแบบฉบับการสอน การอธิบาย ที่เป็นของตัวเอง เธอมีกฎของตัวเองอย่างเรื่องงาๆ ที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวันมาอธิบายเนื้อหาที่นักเรียนมักไม่เข้าใจ ซึ่งวิธีการของเธอเน้นช่วยให้นักเรียนเข้าใจและเห็นภาพจนได้ดีกว่าการท่องจำ การสอนของเธอเป็นการสอนให้เกิดกระบวนการคิดตลอดเวลา เธอมักพูดเสมอว่าการท่องเนื้อหาในตำรา ย่อมมีโอกาสที่จะลืม แต่ถาเป็นการทำความเข้าใจแล้ว จะไม่มีโอกาสลืมเลย ยิ่งได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันแล้วยิ่งฝังแน่นเขาไปในสมองยิ่งขึ้น ครูอารีย์จึงสอนให้นักเรียนเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งต่างจากครูท่านอื่นๆ บางท่าน

เมื่อครูอารีย์เดินมาถึงห้องพักครู ทุกวันที่เธอจะพบเห็นก็คือ ภาพที่ครูสาวๆ บางท่าน นั่งจับกลุ่มคุยเรื่องละครโทรทัศน์ ขยายเครื่องสำอาง เครื่องครัว ของใช้กระจุกกระจิกที่สรรหามาขายกันใจ บางทีนั่งอวดเครื่องเพชรเครื่องทองที่ตนเองสวมใส่มา ครูที่โรงเรียนแห่งนี้มีจำนวนไม่น้อยที่ต้องหารายได้เสริม เพราะมีรายจ่ายมากเกินไปกว่าเงินประจำเดือนที่ได้รับจากทางราชการ สาเหตุหลักก็คืองบได้ ๒ ขอ ขอแรกก็คงเป็นเงินเดือนของข้าราชการครูนั้นค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่น ส่วนข้อที่สองก็คงเป็นที่ตัวครูพวกนั่นเอง ที่ใช้เงินกันฟุ่มเฟือย มีรถมอเตอร์ไซด์ ก็อยากมีรถยนต์ มีรถยนต์แล้วก็อยากมีบ้าน เห็นคนอื่นมีบ้านราคา ๑๐ ล้าน ก็อยากมีบ้าง จนต้องไปกู้หนี้ยืมสินจนมีหนี้สินล้นพ้นตัว

ทุกวันนี้ ครูอารีย์เห็นครุรุ่นหลังๆ แล้ว ทำให้รู้สึกเป็นห่วงอนาคตของการศึกษายิ่งนัก แต่ก่อนคนที่จะมาเป็นครูต้องสอบแข่งขันกันหลายขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่คิดจะเรียนครู ก็ต้องคัดเลือกคนที่เรียนเก่งที่สุด เมื่อเรียนจบก็ต้องสอบบรรจุเข้ารับราชการ ถึงจะมาเป็นครูได้ พอเริ่มรับราชการ ทั้งพ่อแม่ ญาติเครือญาติก็ดีอกดีใจที่ลูกหลานได้เป็นครู เพราะเป็นอาชีพที่ทรงเกียรติ เชิดหน้าชูตาวงศ์ตระกูล แต่สมัยนี้ถ้าลูกหลานใครสักคนบอกกับพ่อแม่ว่าอยากเป็นครู คงเป็นสิ่งที่ทำให้พ่อแม่รู้สึกผิดหวัง ค่านิยมในสมัยนี้มองว่า อาชีพครูเป็นอาชีพที่ทำรายได้ไม่ได้ดีนัก เชิดหน้าชูตาวงศ์ตระกูลญาติได้ไม่เท่าเทียมกับอาชีพอื่น คนที่คิดจะเป็นครูสอนใหญ่จึงมักจะเป็นคนที่สอบเอ็นทรานส์เข้าคณะอื่นไม่สำเร็จ หรือไม่ก็เลือกเรียนครูเป็นอันดับท้ายๆ เมื่อว่าจะสอบเข้าคณะอื่นไม่คิดก็จะได้มีที่เรียน

เมื่อคนเหล่านี้จบมาทำงาน ก็เชื่อว่าภาคภูมิใจกับการเป็นครูของตนเองมากเท่าใดนัก เมื่อมีคนมาเรียกพวกเขาว่า “ครู” พวกเขา ก็จะแสดงสีหน้าไม่พอใจ เขาเหล่านี้ต้องการให้คนทั่วไปเรียกเขาว่า “อาจารย์” มากกว่า คำสองคำที่มีความหมายลึกซึ้งนี้ พวกเขาเข้าใจมันอย่างดีหรือเปล่า หรือเพียงแต่ต้องการเรียกขานใหญ่โตโก้เก๋เท่านั้นเอง แต่สำหรับครูอารีย์แล้ว เธอภูมิใจที่จะให้นักเรียนและคนทั่วไปเรียกเธอว่า “ครู”

ครูอารีย์เข้ามานั่งเตรียมการสอนในห้องทำงาน ท่ามกลางครุรุ่นใหม่ที่ท่านอื่นๆ เธอนั่งทำงานสักพักก็ใกล้เวลาเขาแถวเคารพธงชาติแล้ว นักเรียนเริ่มทยอยออกไปที่สนาม อีกไม่นาน ครูอารีย์ก็ต้องลงไปเขาแถวเหมือนกัน ก็วัตรหนึ่งที่ครูอารีย์มิได้ขาด ก็คือ การไปรวมเขาแถวเคารพธงชาติกับนักเรียน เธอมองว่าเป็นหน้าที่ที่เธอต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกับการสอน หนังสือ

เพราะเมื่อเธอได้ไปร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติกับนักเรียน เธอก็จะช่วยดูแลความเรียบร้อยและรับทราบเรื่องราวต่างๆ ที่จะมีการประกาศหลังเคารพธงชาติ และสวดมนต์แล้ว ครูหลายท่านไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมนี้ อาจเหตุผลว่าไม่อยากตกแดด และการเข้าแถวเคารพธงชาติเป็นเรื่องของนักเรียน พวกเขาไม่จำเป็นต้องไปร่วมก็ได้

หลังจากเคารพธงชาติแล้ว ปกติถ้ามีชั่วโมงสอน ครูอารีย์ก็จะเข้าสอนไม่เคยขาด แต่ถ้าเธอว่างเธอก็มักจะเตรียมการสอนอยู่ในห้องพัก หรืออาจจะไปค้นคว้าหาองค์ความรู้ใหม่จากหนังสือในห้องสมุด ทุกวันนี้โลกมีการพัฒนาไม่หยุดนิ่ง เนื้อหาในตำราที่หลักสูตรกำหนดแต่เพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอให้นักเรียนได้เรียนรู้ ครูอารีย์จึงต้องเป็นผู้รวบรวมเอาความรู้เหล่านั้นมาบอก มาเล่าให้นักเรียนได้รู้อาใจ

เวลาผ่านไป ตอนนั้นก็เกือบเที่ยงแล้ว ครูอารีย์กลับไปห้องพัก ทุกวันเธอจะเตรียมอาหารกลางวันมาจากบ้าน วันนี้ก็เช่นเคย ข้าว ๑ ถ้วย กับข้าว ๒ อย่าง ก็เพียงพอสำหรับการดำรงชีพของเธอในหนึ่งมื้อแล้ว ครูท่านอื่นอาจจะออกไปหาอาหารกลางวันข้างนอกรับประทานกัน บางท่านออกไปนานกว่าจะกลับก็กลับมาสอนชั่วโมงบ่ายไม่ทัน นักเรียนต้องนั่งรอ ๑๐ นาทีบาง ๒๐ นาทีบาง บางที่ถึงขั้นต้องงดชั่วโมงนั้น เพราะครูผู้สอนกลับมาไม่ทันเวลา

“ครูครับ ขออนุญาตครับ” กิตติศักดิ์และเพื่อนๆ กลุ่มหนึ่งยืนอยู่หน้าห้องพักครู นักเรียนที่ผ่านการสอนจากครูอารีย์จะมีมารยาทดีกันทุกคน เพราะนอกจากเธอจะสอนเนื้อหาวิชาในตำราแล้ว จรรยา มารยาทนอกตำราก็เป็นสิ่งที่เธอพร่ำสอนนักเรียนของเธอเสมอมีได้ทาง เหมือนคำที่บอกว่า

ก้านบัวบอกลีเกตุ ชลธาร
มรรยาทสอสนดาน ชาติเชื้อ
... ..
... ..

“เชิญค่ะ มีธุระอะไรกับใครคะ”

“พวกเราเอาของมาให้ครูครับ” กิตติศักดิ์แกนนำกลุ่มเพื่อนๆ เดินเข้ามาในห้อง ในมือมีพวงมาลัยดอกมะลิ ๑ พวง พวกเขาคูกเขาลง เด็กชายวางมาลัยบนตักของครูอารีย์

“แต่ครูของพวกเราครับ”

ครูอารีย์ไม่สามารถพูดอะไรกับเด็กๆ กลุ่มนี้ได้ ความตื่นตันใจเอ่อล้นออกมาทางดวงตาค้น้ำตาแห่งความปีติไหลรินออกมาไม่ขาดสาย เธอรับพวงมาลัยจากเด็กหนุ่ม มีอีกข้างลูบศีรษะพวกเขา เด็กคนอื่นต่างเขามากราบที่ตักของเธอทีละคน ซึ่งแต่ละคนล้วนเป็นนักเรียนที่เธออบรมสั่งสอนมาทั้งสิ้น

หนึ่งชีวิตของความเป็นครูที่ไม่เคยหวังผลตอบแทนแม้แต่หยดน้ำจากเหล่าศิษย์ และหนึ่งชีวิตที่พร่ำสั่งสอนศิษย์ให้เพียบพร้อมด้วยความรู้มาตลอด วันหนึ่งหนึ่งชีวิตนั้นได้รับการตอบแทนที่คุ้มค่าเกินบรรยายเป็นคำพูดใดๆ ความอึดเอิบเขาสใจโลมหลอเลี้ยวหัวใจของความเป็นครูให้เบิกบาน สดใสอย่างจับปล้น

กิตติศักดิ์และเพื่อนๆ ยืนนั่งอยู่อย่างเดิม ครูอารีย์มองหน้าเด็กเหล่านี้ทีละหน่ง เธอกล่าวขอบคุณนักเรียนเหล่านี้ด้วยน้ำเสียงแผ่วเบา แต่เสียงนี้ก็เป็เสียงที่เสนาะไพเราะใสดผู้ที่ได้ยิน

“ขอบใจมากนะคะ พຽงนี้ครูก็งไม่ได้มาสอนที่นี่อีกแล้ว ขอให้พวกเขาตั้งใจเรียนกันให้มากนะ พยายามใฝ่หาความรู้อย่าได้ขาดหวังว่าพวกเขาจะมีอนาคตที่ดีๆ กันทุกคน

“ขอบคุณครับ” เด็กๆ กล่าวขอบคุณในคำอวยพรของครูอารีย์ บางคนก็ขอตัวออกไป แต่ก็ยังมีอีกส่วนที่ยังอยู่คุยกับเธอ

“ครูครับ ผมจะสอบเข้าเรียนครูนะครับ แล้วเมื่อเรียนจบผมก็จะมาทำงานที่นี่ มาเป็นครูที่ดีเหมือนที่ครูเป็นครับ” กิตติศักดิ์เอ่ยขึ้นมา หนาดามุ่งมั่น เอาจริงเอาจังกับสิ่งที่พูดเป็นเครื่องรับประกันว่าเขาจะต้องทำได้ดังที่เขาบอกเอาไว้

“เธอคะ ดินะ ตั้งใจเรียนล่ะ ครูจะเอาใจช่วย” ครูอารีย์ตอบเด็กหนุ่มไป เธอภูมิใจที่ในชีวิตความเป็นครูของเธอได้แสดงบทบาททูลงเด็กคนหนึ่งเชื่อถือ และยึดมั่นเป็นแบบอย่าง เธอเชื่อว่าสักวันเด็กหนุ่มคนนี้จะยอมเป็นครูที่ดีกว่าเธอได้แน่นอน

เสียงสัญญาณบอกเข้าเรียนดังขึ้น เด็กๆ ที่เหลือพากันขอตัวไปเข้าเรียนในชั่วโมงบ่าย ครูอารีย์เริ่มเก็บข้าวของของเธอกลับบ้าน อุปกรณ์เขียนหนังสือแต่ละชิ้นถูกเก็บเรียบร้อย โต๊ะทำงานที่เคยมีข้าวของมากมายวางอยู่อย่างเป็ระเบียบตอนนีว่างเปล่าแล้ว

ครูอารีย์มองโต๊ะตัวนี้ โต๊ะที่เธอนั่งทำงานมานาน โต๊ะที่เป็นเหมือนเพื่อนของเธอที่เธออยู่ด้วยแล้วสุขใจ หลังจากวันนี้ไปเธอจะไม่ได้มานั่งทำงานอยู่กับมันอีกแล้ว ความอาลัย อารมณ์ในหน้าที่ ในหัวโขนที่สวมใส่ เพื่อแสดงบทบาทของตนเอง เป็นหัวโขนที่เธอแบกรับมายาวนาน วันนี้เธอจะถอดมันแล้ว และถอดมันอย่างถาวร รอรวันมีคนมารับช่วงแสดงบทบาทให้สมอุดมการณ์ต่อไป

รถสามล้อถีบพารางของครูอารีย์ออกจากโรงเรียนไปอย่างช้าๆ เสียงนักเรียนตะโกนโหวกเหวก ภาพเด็กนั่งกางเกงขาสั้น เสื้อเชิ้ตสีขาวจะตราตรึงในใจเธอตลอดไป

ชีวิตนี้อุทิศเพื่อการศึกษา เพื่อวิชาชีพ ชีวิตที่เป็นเสมือนพ่อแม่คนที่สองของเหล่าศิษย์ ชีวิตที่มีพระคุณอันจะลืมเลือนมิได้ พระคุณที่เรียกว่า “พระคุณที่สาม” ...